

Delo Zgodovinskega društva v Mariboru

Zgodovinsko društvo v Mariboru je organiziralo od marca do oktobra 1948 3 enodnevne (Trčova, Lobnica, Dvorski dol pri Smarju pri Jelšah) in 3 dvodnevne (Tinje, Sv. Primož na Pohorju, Legen nad Slovenjim Gradcem) študijske ekskurzije. Ekskurzije so si delile delo v 3 ekipah: prva za antropogeografijo (vodja A. Žižek), druga za gospodarsko zgodovino (B. Teply) in tretja za narodnoosvobodilno borbo (M. Zgonik); vsaka je obstajala povprečno iz 6 ljudi (strokovni vodja ekipe, risar, zapisnikar, fotograf in v kolikor so bili na razpolago domači poznavalci razmer, jezikoslovec, gradbenik in pomočnik vodje, ki je bil v antropogeografski ekipi zgodovinar, v gospodarskozgodovinski geograf.) Teren in mesto, kamor so odhajale ekipe, je določil odbor, ki je ekipam pripravil tudi vprašanja, za katera so na ekskurzijah zbirale odgovore in gradivo.

Studijske ekskurzije so se organizirale z namenom, pričeti z izvrševanjem resolucije IV. zborovanja slovenskih zgodovinarjev o načrtnem raziskovanju aktualnih vprašanj slovenske gospodarske zgodovine. Pri organiziranju ekskurzij na teren je ZDM metodično — razen pri ekipi NOB — izhajalo s stališča, da imamo poleg pisanih virov glavne vire za našo gospodarsko zgodovino v konservirani materialni kulturi našega podeželja. Pri izdelavi konkretnega delovnega programa je odbor ZDM upošteval razpoložljive sodelavce in aktualnost problematike ter delovni program povezal s Titovo petletko. Na podlagi vsega tega je vključil v program terenskega dela raziskovanje konservirane materialne kulture, to pa določeno samo za zgodovino mlinarstva, žagarstva, splavarstva in kovaštva. Takoj druga ekskurzija (Tinje) pa je že pokazala potrebo preko mlinarstva, žagarstva in kovaštva razširiti terensko delo ekip na avtarkno kmetijstvo.

Vprašanja, na katera sta antropogeografska in gospodarska ekipa pripravljali odgovore z zbiranjem gradiva, deloma pa tudi z izsledki samimi, so terjala ugotavljanja lastnosti zemlje, produkcijskih tehnik na žagi, mlinu, kovačiji ali avtarkni kmetiji živečega človeka, njegovo sožitje z bližnjim in daljnim okolišem ter vplivov, ki so v preteklosti delovali na zemljo in človeka z njunim gospodarstvom. Ekipe so dajale odgovore na stavljena jim vprašanja z referati, risbami in fotografijami.

Rezultati dela ekip ZDM 1949, v kolikor pride v poštev za etnografijo, bi bili: Proučitev 9 žag, 2 mlinov, 2 kovačnic in 1 avtarkne kmetije (I. ekipa) in 12 mlinov, 4 avtarknih kmetij ter z njimi zvezanih domačih obrti (II. ekipa). Izven ekip pa topografska določitev vseh mlak, pristajališč in vezališč danes izumrlega splavarstva na Dravi med Libeličami in Mariborom (Jos. Mravljak in Jož. Lep), zapis tradicionalnega ženitovanjskega gostivanja v Obrežu (Fr. Borko) in melodij ženitovanjskih pesmi na istem gostivanju (R. Klasinc).

Gradivo, katerega sta zbrali antropogeografska in gospodarskozgodovinska ekipa, je v bistvu izrazito etnografsko. Dialektično, historično-kritično obravnavanje tega gradiva pa ga dvigne na položaj pomembnih virov zlasti

za gospodarsko zgodovino, katera jih bo vzporejala s pisanimi, pa tudi z arheološkimi. V zvezi s tem je potrebno ugotoviti, da je pri zgodovinskem obravnavanju gradiva iz materialne kulture nemogoče ločiti ga v etnografsko, torej opisujoče in etnološko ali primerjajoče podajanje, temveč postane etnografsko gradivo v njegovem metodičnem zgodovinskem uporabljanju gradivo, ki veže antropogeografijo z gospodarsko in kulturno zgodovino sploh. Pri sodobnih nalogah gospodarske zgodovine, da prične načrtno obravnavati preteklost naše tehnične kulture, bo vloga etnografije za njo rastla v sorazmerju, s katerim bo nudila gospodarski zgodovini vire za razvoj raznih tehničnih in produkcijskih oblik. Če je bila doslej geografija izhodišče za zgodovinska razmišljanja, se ji bo z razvojem gospodarske zgodovine pridružila kot osrednja viroslovna disciplina etnografija. Etnografija je tako ena najvažnejših pomožnih disciplin gospodarske zgodovine, ki bo mogla svoje naloge izvajati samo, če ji bo etnografija prispevala zadostno, predvsem materialnokulturno gradivo.

Studijska ekipa je prav primeren način dela za zbiranje gradiva iz preteklih materialnih kultur. Člani ekipe spoznajo pokrajino z njenimi lastnostmi, se uvedejo vsaj v njeno splošno gospodarsko problematiko ali pa v problematiko posamezne gospodarske panoge in zberejo več ali manj gradiva, kar je odvisno v veliki meri od strokovne priprave vodje ekscurzije. Z vsem tem se člani ekipe usposobijo tudi za individualno nadaljnje delo na terenih, kjer so bili z ekipo in s čimer postanejo sposobni za nove naloge, katere jim dopolnilno stavi načrtno delujoča zgodovinska organizacija.

Sibka stran terenskega dela ekip ZDM je bilo pomanjkanje jezikoslovcev. Pomen dela ekip za muzeje je evidenten.

Za gospodarsko zgodovino posebej je metodično važno, da se etnografsko gradivo zbira tako deskriptivno kakor tudi funkcionalno; da postane vsak predmet jasen v njegovi produkcijski vlogi, v nastoju ali izdelavi ter v povezavi posameznega dela s prirodnimi silami. Pomen terenskega dela ZDM 1948 za etnografijo pa bi bil v potrdilu treh ugotovitev:

1. Etnografski spomeniki materialne kulture so važni viri za gospodarsko zgodovino.
2. Etnografija je osrednja viroslovna disciplina za gospodarsko zgodovino.
3. Etnografsko gradivo kot zgodovinski vir bo vsestransko in trajno uporabno za zgodovinarja, če bo zbrano i z opisom i s podrobno vlogo produkcijskega procesa.

Iz tega sledi potreba po najožjem sodelovanju med zgodovino in etnografijo.

Franjo Baš